

PIOTR BRIKS

SPRAWOZDANIE Z 49. SYMPOZJUM
BIBLISTÓW POLSKICH W KATOWICACH,
KATOWICE, 20-22 WRZEŚNIA 2011

Od siedmiu lat obrady Sympozjum Biblistów Polskich poprzedza Walne Zebranie ich Stowarzyszenia. Tak było także i tym razem. VIII posiedzenie SBP zgromadziło ok. 150 (na 270) członków SBP. Obrady miały miejsce w reprezentacyjnej hali nowego budynku Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego.

Zebranie otworzył i poprowadził przewodniczący SBP ks. prof. Waldemar Chrostowski. Gros czasu zajęły sprawy organizacyjne SBP, ale niektóre z poruszanych tematów mogły być interesujące nie tylko dla członków Stowarzyszenia. Jednoznaczne poparcie uzyskały przedstawione listy wyrażające oburzenie członków SBP. Pierwszy skierowany był do prezesa TVP SA Juliusza Brauna i dotyczył zatrudnienia przez telewizję publiczną Adama Darskiego („Nergala”), który wstał się przede wszystkim publicznym podarciem Biblii i skrajnie agresywnymi wypowiedziami dotyczącymi chrześcijaństwa i Kościoła. W podobnym tonie wypowiada się p. dr hab. Magdalena Środa, wykładowca etyki na Uniwersytecie Warszawskim. Jednej z jej wypowiedzi („Mam też ochotę podrzeć Biblię”) poświęcony był drugi list protestacyjny skierowany do rektora UW p. prof. Katarzyny Chałasińskiej-Macukow. Na koniec zebrania zaprezentowana została monumentalna bibliografia biblistyki polskiej (za lata 1945 do 2010/2011) opracowana przez ks. dra Piotra Ostańskiego oraz zapowiedziany I Kongres Biblijny, zaplanowany na 28-30 października br. na UKSW w Warszawie.

Pierwszym dniem obrad Sympozjum była środa 21 września. Zanim jednak bibliści zajęli miejsca w auli, zgromadzili się w kaplicy katowickiego Wyższego Seminarium Duchownego na mszy św. celebrowanej pod przewodnictwem ks. abpa Damiana Zimonia (Wielki Kanclerz Wydziału Teologicznego). Tak było

też następnego dnia, w którym koncelebrze przewodniczył ks. bp prof. Zbigniew Kiernikowski (członek SBP).

Właściwe obrady poprzedziło krótkie *exposé* dziekana Wydziału Teologii Uniwersytetu Śląskiego ks. prof. dra hab. Andrzeja Żądło, w którym przedstawił historię i obecną sytuację tamtejszego wydziału.

Pierwszy referat wygłosił ks. dr hab. Wojciech Pikor („W poszukiwaniu śladów asyryjskiej diaspory Izraelitów w Księdze Ezechiela”). Krótko charakteryzował on kolejne teksty przywoływane niekiedy jako możliwe świadectwa istnienia diaspory asyryjskiej w Księdze Ezechiela (motyw ogrodu Eden 28,11-19; 31,1-18; „trzydziesty rok” 1,1; spór o Ziemię Obiecaną 11,14-17; historia Izraela i Judy w ramach rozdziału 23 oraz wizja ożywienia wyschniętych kości 37,1-14). Żadna z tych perykop nie dostarcza, zdaniem ks. Pikora, argumentów przemawiających za istnieniem diaspory Izraelitów, z którą mógłby zetknąć się Ezechiel i od której ewentualnie czerpałby swoje idee. Nawet jeśli potomkowie takiej diaspory faktycznie dotrwaliby do początku VI wieku, bardzo wątpliwe, żeby zachowali odrębność od swojego otoczenia i nadal kultywowali wiarę i zwyczaje swoich przodków. Ks. W. Pikor wyliczał kolejne wątpliwości, które każą mu szukać innych niż północnoizraelskie źródła inspiracji dla Ezechiela. W dyskusji po referacie głos zabrał autor wielu opracowań dotyczących hipotezy o istnieniu diaspory izraelskiej ks. prof. W. Chrostowski. Stwierdził on, że dopiero zestawienie argumentów wynikających z egzegezy wszystkich perykop, także w innych księgach biblijnych pozostających, jego zdaniem, pod wpływem diaspory asyryjskiej, pozwala na weryfikację zakwestionowanej hipotezy.

Drugim mówcą był dr Wojciech Kosek, który przedstawił komunikat „Logika «błędnego koła» i jej przewyciężanie w egzegezie naukowej XX wieku”. Wskazał on na często pojawiający się, m.in. w opracowaniach biblijnych, błąd wnioskowania na podstawie przesłanek, które wynikają z tezy, którą zamierza się udowodnić. Słuszne, z punktu widzenia logiki, spostrzeżenia metodologiczne doprowadziły go jednak do ryzykownego stwierdzenia, że teksty biblijne, póki niezbitcie nie udowodni się czegoś innego, należy traktować jako historiograficzny zapis wydarzeń. Na udowodnienie swojej tezy przytoczył kilka przykładów dotyczących rekonstrukcji historycznego rozwoju święta Paschy dokonanej przez R. de Vaux na podstawie analizy tekstów, które uprzednio datował w oparciu o założoną ewolucję święta. Wnioski dra W. Koska przyjęto z dużą rezerwą, natomiast poparto jego uwagi dotyczące konieczności stosowania się w egzegezie biblijnej do praw logiki.

Drugą sesję tego dnia rozpoczął wykład prof. dra hab. Michała Wojciechowskiego pt. „Bić się czy się nie bić? Biblijne reakcje na przemoc obcych imperiów”. Referent dokonał przekrojowej analizy zalecanych przez proroków i hagiografów postaw wobec wrogów i okupantów na przestrzeni dziejów Izraela. Zestawienie

takie okazało się zaskakująco różnorodne (od nakazu walki zbrojnej aż po nakaz całkowitego podporządkowania – co prelegent zobrazował licznymi przykładami). Te dwa bieguny nie wyczerpują oczywiście wszelkich możliwych zachowań. Np. w Okresie Helleńskim pojawia się idea męczeństwa, w Apokalipsie – walka, którą w imieniu wiernych toczy armia Boga. Jedynym zawsze stawianym warunkiem było bezwzględne pierwszeństwo w posłuszeństwu Bogu, wszystko inne było zmienne. Prof. M. Wojciechowski, podsumowując swoje wystąpienie, stwierdził, że w Biblii nie ma odpowiedzi na pytanie ogólne: „czy wojna jest dozwolona czy nie?”. Pojawiają się w niej jedynie odpowiedzi na pytanie, jak zachować się w danej sytuacji.

Po referacie prof. Wojciechowskiego ks. dr Maciej Basiak wygłosił komunikat „Pięcioksiąg w Qumran. Implikacje teologiczne”. Zwrócił on uwagę na pozostające nieco w cieniu tekstów pozabiblijnych znalezione w Qumran bardzo liczne teksty Pięcioksięgu. Skoncentrował się na brakujących fragmentach Księgi Rodzaju (w obecnie znanej nam całości zachowały się jedynie Księga Wyjścia i Powtórzonego Prawa). Na podstawie zestawienia luk w tekstach qumrańskich Księgi Rodzaju wysunął tezę, że w okresie spisywania Pięcioksięgu w Qumran nie była jeszcze ustalona ostateczna forma tej Księgi.

Po dwóch sesjach przedpołudniowych nastąpiło uroczyste wręczenie ksiąg pamiątkowych jubilatam: ks. bpowi prof. Zbigniewowi Kiernikowskiemu i ks. prof. Waldemarowi Chrostowskiemu. Wygłoszono również laudację na cześć jednego z nestorów biblistyki polskiej, a na tegorocznym walnym zebraniu SBP przyjętego w poczet członków honorowych, ks. prof. Stanisława Bieleckiego. Po części uroczystej był czas na komunikaty wydawnicze. Wśród nich pojawiła się także informacja o powstającym projekcie internetowego komentarza biblijnego, opracowywanego przez zespół biblistów, historyków i filologów z wielu ośrodków badawczych w Polsce (pod redakcją dra Łukasza Niesiołowskiego-Spanò oraz dra hab. Piotra Briksa). Komentarz ten ma być nie tylko pierwszą w Polsce tak potężną bazą tekstów biblijnych, ich tłumaczeń i objaśnień, ale także możliwie szerokim panelem prezentacji najnowszych wyników badań, bibliografii poszczególnych tekstów, opracowań filologicznych, historycznych, kulturoznawczych, z czasem uzupełnianych o inne odniesienia do tekstów (np. malarstwo, literatura, muzyka, film itp.). Do współpracy w tym dziele zaproszeni zostali wszyscy chętni.

Po obiedzie organizatorzy przewidzieli czas na zwiedzenie Archikatedry Kato-wickiej oraz, dla chętnych, modlitwę i złożenie wieńców pod Pomnikiem Poległych Górników Kopalni „Wujek”. Dla tych, którzy zdecydowali się tam pojechać, był to szczególnie podniosły i wzruszający moment. Spotkanie ze świadkami tamtych wydarzeń, obejrzenie poświęconych im wystawy i filmu zmuszało do refleksji nie tylko nad nieodległą nam historią, ale także nad stanem sprawiedliwości w naszej Ojczyźnie obecnie.

W sesji popołudniowej jako pierwszy głos zabrał ks. dr Wojciech Węgrzyniak, który na podstawie swoich badań nad Ps 14, a przede wszystkim osobistych obserwacji i refleksji, mówił o wyzwaniach współczesnej biblistyki. Postulował m.in., aby nie koncentrować się jedynie na próbach odtwarzania „tekstu oryginalnego”, który nigdy nie będzie dla nas dostępny, a skupić się na tekście odziedziczonym, przekazywanym jako „tekst aktualny” (np. teksty liturgiczne, tłumaczenia) oraz na „tekście tworzonym”, który powstaje w gabinetach badaczy, a który może stać się z czasem „tekstem aktualnym”. Zwrócił uwagę na towarzyszące tłumaczom i badaczom natchnienie dynamiczne. Akcentował także konieczność dyskusji opartej na argumentach i rzetelnym badaniu założeń, a nie wyłącznie na autorytetach. Mówił o szacunku dla tych, którzy zamiast pisać laurki, szukają błędów, o słabnącej jakości, wraz z rosnącą liczbą publikacji, o konieczności specjalizacji, gdyż nie sposób być znawcą wszystkich dziedzin biblistyki (czego wielu od biblistów oczekuje), o konieczności ograniczenia zajęć dla dobra prowadzonych badań, o sympozjach i publikacjach, które powinny być forum prezentacji nowości, a nie kolejnych kompilacji wyników dotychczasowych badań, o strachu przed aktualizacją wyników badań, a przede wszystkim o potrzebie wsłuchania się w pytania ludzi czytających Biblię, w miejsce tworzenia abstrakcyjnych problemów, wreszcie o tym, że bibliści wydają się często zapominać, że kluczem do Biblii jest Jezus („gdyby Jezus się nie urodził, komentarze do ST niczym by się nie różniły od tych, które powstają współcześnie”). Swoje wystąpienie ks. dr Wojciech Węgrzyniak skończył przemawiającym do wyobraźni stwierdzeniem, że „obecnie egzegeza biblijna przypomina nieco sekcje zwłok”. Wystąpienie to wywołało długą i ożywioną dyskusję nad kondycją nie tylko polskich badań biblijnych. Wśród licznych postulatów padł także jeden szczególnie ciekawy, a mianowicie pomysł przygotowania synoptycznego tłumaczenia Biblii z uwzględnieniem tekstu Septuaginty, Peszity i tekstów z Qumran.

Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Adam Linsenbarth, który swoje wystąpienie poświęcił rozwojowi światowej kartografii biblijnej w okresie od XV do XIX wieku. Przedstawił on na licznych przykładach rozwój wyobrażeń o Ziemi Świętej, aż po tworzone z wykorzystaniem najnowszych technologii mapy współczesne. Dzień zakończyła niezwykle uroczysta kolacja, która stała się okazją do długich rozmów i ożywionych dyskusji przy suto zastawionych stołach.

Ostatni dzień obrad otworzył referat ks. prof. dra hab. Waldemara Rakocego CM „Geneza Prawa Mojżeszowego według teologii Pawłowej”. Prelegent analizował tekst Ga 3,19, a na jego podstawie koncepcję prawa, które wg św. Pawła, mimo że miało do spełnienia pewną rolę, nie mogło pochodzić bezpośrednio od Boga („nie mógł On być autorem czegoś, co jako środek zaradczy zawiodło”),

a jako takie nie daje dostępu do Zbawienia. Takie podejście do prawa wywoływało zgorznienie i protest w niektórych środowiskach judeo-chrześcijańskich.

Dr Beata Urbanek wygłosiła komunikat „Idea przymierza w mowie Jezusa o pasterzu, bramie i owcach (J 10,1-18.26-29)”. Zwróciła uwagę na fakt, że w tekście Ewangelii wg św. Jana nie używa się terminu „przymierze”, a mimo to idea przymierza pojawia się w niej częściej niż w pozostałych Ewangeliach. Jednym z takich tekstów mówiących o przymierzu, chociaż bez użycia tego terminu, jest omówiona przez prelegentkę perykopa J 10,1-18.26-29.

Ostatnią z sesji Sympozjum otworzył ks. dr hab. Krzysztof Bardski referatem „Od obrazu biblijnego do kontemplacji tajemnic wiary”. Na przykładzie Pnp 3,6-11 (opis lektyki króla Salomona) ks. K. Bardski wskazał na różne możliwości interpretacji tekstu, które mogą prowadzić od obrazu/symbolu do kontemplacji. Przekonywał o aktualności interpretacji symboliczno-alegorycznej (w kontekście eklezjalnym i mentalności postnowoczesnej). Prelegent podkreślił także konieczność nabrania pewnego dystansu do świadectw starożytnych i średniowiecznych interpretacji symboliczno-alegorycznej oraz nurtów indywidualistycznych, które w kontekście tego typu interpretacji bywają szczególnie kuszące.

Ze względu na chorobę dr Doroty Muszytowskiej, w miejsce zapowiedzianego referatu prelegentki (przewidziany referat: „Współczesne kierunki w badaniach nad Listem św. Jakuba”) o. dr Bernard Arendt OFM przedstawił aktualny stan badań archeologicznych prowadzonych na terenie starożytnej Magdali nad Jeziorem Galilejskim. O. B. Arendt podkreślił, że prace archeologiczne w tym miejscu były do tej pory bardzo utrudnione. Na szczęście ostatnie lata przyniosły znaczącą poprawę. Obecnie wykopaliska prowadzone są (pod kierownictwem Stefano de Luca) bardzo intensywnie. Znalezione m.in. ślady term rzymskich (baseny na wodę czy publiczne toalety), fragmenty budowli z Okresu Omajadów oraz rozległe urządzenia portowe (z czasów rzymskich). Ich rozmiar może świadczyć o tym, że Magdala była w tym okresie jednym z największych portów nad Jeziorem Galilejskim. Prelegent wspomniął także o obiecujących wykopaliskach niemieckich na terenie Tel Ginozar oraz wśród ruin Tel Kur (nieznana nazwa starożytna), gdzie m.in. znaleziono pozostałości po synagodze.

Po prezentacji o. B. Arendta głos zabrał ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski, dziękując wszystkim za przybycie i aktywny udział w Sympozjum. Podziękował także organizatorom za wzorowe przygotowanie spotkania oraz zaprosił na kolejne, już 50., jubileuszowe Sympozjum do Warszawy i Wilna.

Po tej zapowiedzi i życzeniach owocnej pracy w ciągu najbliższego roku obrady zostały zamknięte.